

ЗАСТОСУВАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ У МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Яковлева В.А.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті теоретично обґрунтовано використання ділових ігор у процесі вивчення дисципліни «Методика навчання соціально-педагогічних дисциплін», виділено етапи конструювання ділової гри, розглянуто поділ ділових ігор за певними ознаками, подано класифікацію соціально-педагогічних технологій та реалізацію психолого-педагогічних принципів ділових ігор.

Ключові слова: ділова гра, педагогічні технології, соціальний педагог, мотивація, інтерес, модель імітації.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими і практичними завданнями. Модернізація системи вищої освіти України потребує підготовки висококваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентноздатного на ринку праці, готового до професійного зростання, соціальної та професійної мобільності, з сформованими професійно важливими якостями. У сучасній педагогічній теорії розробляються питання, пов'язані із засобами формування і розвитку професійно важливих якостей студентів у процесі професійної підготовки. Особливе місце серед них належить грі, саме ділові ігри повною мірою сприяють вирішенню завдання формування професійно важливих якостей майбутніх педагогів. Актуальність ділової гри, як одного з активних форм організації підвищення рівня педагогічної компетенції, саме в тому, що вона дозволяє її учасникам розкрити себе, навчитися займати активну позицію, випробувати себе на професійну придатність, удосконалюватися в професіоналізмі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різних аспектів використання ігор у навчанні присвячена велика кількість досліджень. Значення гри у вихованні та розвитку особистості відбито в дослідженнях О.П. Катеруші, А.С. Трофименко, І.В. Белкіна. У роботах П.І. Підкасистого і Г.К. Селевко відзначається винятково важливе місце дидактичних ігор та ігрової діяльності в навчанні.

Сутність, призначення і теоретичні питання застосування ділових ігор відображені в роботах Я.М. Бельчикова, М.М. Бірштейн, А.А. Вербицького, Л.К. Гавриліна, В.Г. Комарчука, Е.А. Хруцького. У педагогіці вивчалися навчальні, дидактичні, навчально-рольові, ділові навчальні, виховні та інші ігри.

Однак слід зазначити, що в системі професійної освіти в центрі уваги не завжди знаходиться розвиток особистості студента і його професійно важливих якостей, а переважає процес передачі йому суми знань і умінь.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати доцільність впровадження та переваги використання ділових ігор у професійній діяльності соціального педагога, розглянути класифікації ділових ігор і визначити найперспективніші педагогічні методики, що застосовуються у навчальному процесі

Виклад основного матеріалу. Професія соціального педагога вимагає інтегративно-комплексного характеру знань, умінь, навичок; особистісно-діяльнісного характеру при здійсненні

посередництва між освітніми установами, сім'єю, трудовими колективами, громадськістю, організації їх взаємодії, об'єднанні зусиль з метою створення в соціальному середовищі умов для всебічного розвитку дітей, підлітків як особистостей, їх благополуччя в мікросоціумі. Своєю діяльністю соціальний педагог здійснює за допомогою певних засобів, до яких можна віднести: дії, предмети, знаряддя, методи, форми та технології, з допомогою яких досягається мета діяльності. Особливим методом практичної роботи соціального педагога є ділова гра [5].

Ділова гра – це форма створення предметного і соціального змісту професійної діяльності, моделювання систем відносин, характерного для даного виду практики. Проведення ділової гри – це розкриття особою діяльності учасників на моделі імітаційної, утворюючої умови і динаміку виробництва. В залежності від того, який тип людської практики створюється в грі і які цілі учасників, розрізняються ігри ділові навчальні, дослідницькі, управлінські, атестаційні.

Нині ділові ігри широко розповсюджені в зв'язку з задачами удосконалення управління, прийняття планових і виробничих рішень, підготовки і проведення кваліфікації кадрів. Учбова ділова гра дозволяє задати в навчанні предметний і соціальний контекст майбутньої професійної діяльності і так змоделювати більш адекватні в порівнянні з традиційним навчанням умови формування спеціаліста. В цих умовах [6]:

1. Засвоєння нового знання накладається на канву майбутньої професійної діяльності.

2. Навчання набуває спільний, колективний характер.

3. Розвиток особистості спеціаліста реалізується в результаті підкорення двом типам норм: нормам компетентних предметних дій і нормам соціальних відносин в колективі. В такому «контекстному» навчанні досягнення дидактичних і виховних цілей поєднано в одному потоці соціальної по природі активності навчання, що реалізується як ігрова діяльність.

Мотивація, інтерес та емоційний статус учасників ділової гри обумовлюється широкими можливостями для цілепокладання та цілездійснення, для діалогічного спілкування на матеріалі проблемного змісту ділової гри [7].

Ділові ігри є імітаційними методами рольового навчання. Вони активізують процес засвоєння знань, навичок і умінь. Максимальна наближеність до реальної і практичної діяльності керівників і спеціалістів досягається шляхом використання

моделей реальних соціально-юридичних систем. Учасники гри виступають у різноманітних ролях і приймають управлінські рішення, що узгоджуються з інтересами цих ролей. Найчастіше гравцям доводиться приймати рішення в конфліктних ситуаціях. При проведенні ділових ігор виникає можливість отримання зворотнього зв'язку. У ході гри людина може не лише придбати нові уміння, але й експериментувати з різноманітними стилями відношень між партнерами.

За ознакою ділові ігри поділяються на:

- навчальні;
- виробничі;
- дослідницькі;

за ступенем залучення:

- одноосібні – учасники не вступають у взаємодію один з одним;
- двосторонні – здійснюється взаємодія;
- за процедурою:
 - тверді (закриті) – усі дії учасників гри суворо регламентовані ролями, організаторами тощо;
 - вільні (відкриті) – в основному рішення приймаються гравцями самостійно і роль визначає тільки позицію [12].

У свою чергу відкриті поділяються на:

- операційні (коли чітко визначається алгоритм вирішення ситуації);
- рольові (у свою чергу можуть бути як закритого, так і відкритого типу).

Етапи конструювання ділової гри:

- одержання і з'ясування розробниками технічного завдання (а в деяких випадках і складання);
- розробка задуму ділової гри;
- вибір і обґрунтування об'єкта ігрового моделювання;
- розробка структур ділової гри та ігрового комплексу [1].

Соціальний педагог має справу з дитиною в процесі її розвитку, виховання, соціального становлення. Це відрізняє соціального педагога від соціального працівника, який має справу з людьми, що мають ті чи інші соціальні проблеми чи труднощі, незалежно від віку [2].

Свою діяльність соціальний педагог здійснює за допомогою певних засобів, до яких можна віднести: дії, предмети, знаряддя, методи, форми та технології, з допомогою яких досягається мета діяльності.

Соціальні технології розглядаються як сукупність методів, прийомів і впливів, що застосовуються для досягнення мети соціального розвитку існує погляд на соціальні технології як узагальнення набутих і систематизованих знань, досвіду, умінь і практики роботи суб'єктів соціальної діяльності [3].

Соціальні технології – це єдиний тип технологічного процесу, що значною мірою базується на «суб'єкт-суб'єктних» відносинах. Без співпраці учасників соціального процесу, сумісних дій індивіда, сім'ї, групи, яким надається соціальна допомога чи підтримка, неможливо покращити ті обставини, які послужили причиною застосування соціальних технологій [4].

Гавриліна Л.К. в якій, за домінуючим методом виділяє: догматичні, програмовані, пояснювально-дослідницькі, діалогічні, розвиваючі, ігрові, проблемні, творчі, само реалізуючі та інформаційні [9].

В діловій грі реалізуються наступні психолого-педагогічні принципи:

1. Принцип імітаційного моделювання конкретних умов і динаміки виробництва та ігрового модельного змісту професійної діяльності спеціалістів.

2. Принцип проблемності змісту.

3. Принцип сумісності діяльності учасників в умовах рольової взаємодії.

4. Принцип діалогічного спілкування і взаємодії партнерів по грі.

5. Принцип двоплановості ігрової учбової діяльності – досягнення ігрових цілей слугує засобом реалізації цілей розвитку особистості спеціаліста, цілей навчання та виховання [8].

Діяльність соціального педагога має свої певні особливості, які слід обов'язково враховувати:

– динамічність (гнучкість), яка проявляється в постійній зміні змісту та форми соціального педагога з клієнтом чи організацією в цілому;

– неперервність, що визначається потребою постійної підтримки контакту з клієнтом чи організацією в цілому;

– циклічність, тобто стереотипне, закономірне повторення етапів, стадій, процесу в роботі з клієнтами;

– дискретність соціальної роботи як технологічного процесу, яка проявляється в нерівномірній ступені впливу на клієнта різних етапів діяльності.

Таким чином, саме соціальний педагог допомагає встановленню позитивного психологічного клімату в середині колективу, забезпечує налагодження міжособистісних відносин [11].

Ділова гра – це моделювання реальної діяльності фахівця (соціального педагога) у спеціально створеній проблемній ситуації. Ділова гра є методом підготовки та адаптації до трудової діяльності, налагодження соціальних зв'язків, методом активного навчання, що сприяє теоретичній та практичній підготовці фахівця, побудові реальної дійсності, досягненню конкретних завдань. Її конструктивними елементами є проєктування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, вирішення сформульованих на початку гри проблем. При цьому рішення, вироблені у процесі гри, можуть не нести в собі інноваційності.

Непередбачуваність ділової гри робить її специфічною формою пізнавальної діяльності. Ділові ігри збільшують результативність навчання за рахунок глибини і швидкості засвоєння інформації, дозволяють у короткий термін опанувати методами прийняття рішень [9].

Ділова гра несе в собі такі навчальні цілі:

– навчання вирішення конкретного управлінського завдання;

– навчання аналізу вихідної ситуації, можливих альтернатив і їхніх наслідків для відповідного виду діяльності;

– перевірка рівня підготовки у відповідному виді діяльності;

– навчання прийманню управлінських рішень в екстремальних ситуаціях.

Для організації і проведення ділової гри необхідно:

– підготовка керівництва гри і групи забезпечення;

- підготовка методичного і технічного забезпечення;
- підготовка інструктивних завдань і пробного проведення гри з групою забезпечення;
- адаптація ділової гри до відповідного контингенту учасників і умов її проведення;
- проведення необхідних розрахунків для оцінки наслідків різноманітних варіантів рішень, формування оптимального або раціонального рішення для кожного фрагмента гри;
- попереднє формування складу ігрових груп;
- підготовка майбутніх учасників гри, оцінка рівня їхньої готовності до неї [10].

Використання соціальними педагогами у своїй діяльності ділових ігор дозволяє контролювати знання учасників ігрових груп безпосередньо в процесі гри, що дає можливість скоротити час проведення спеціального

поточного контролю знань. Аналіз успішності дозволяє зробити висновок, що впровадження ділової гри до навчального процесу значно підвищує рівень успішності і фахової підготовленості.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновки, що ділові ігри служать розвитку і формуванню особистості, виробляють ініціативу і самостійність у прийнятті рішень. Їх будова відображає логіку практичної діяльності, і тому вони є не тільки ефективним засобом засвоєння знань і формуванням умінь, а й способом підготовки до професійного спілкування.

Ділові ігри дозволяють отримати чітке уявлення про те, як людина буде себе вести в команді. Хто з членів команди стане природним лідером, хто – генератором ідей, а хто буде пропонувати ефективні шляхи їх втілення.

Список літератури:

1. Зверева І. Д. Соціальна робота з дітьми та молоддю (теоретико-методологічні аспекти): у 2-х ч. / Зверева І. Д., Козубовська І. В., Керецман В. Ю., Пічкара О. П. – Ужгород: УжНУ, 2000. – Ч. 1. – 192 с.
2. Зимовина О. А. Індивідуалізація обучения в вузе с учетом доминирующих когнитивных стилей студентов: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – Сочи, 2001. – 289 с.
3. Мешкова Н. С. Инновационные методы обучения – новые пути развития вузовского образования [Электронный ресурс] / Н. С. Мешкова. – Режим доступа: <http://nsportal.ru/>.
4. Трофименко А. С. Инновационные методы обучения в высшем образовании [Электронный ресурс] / А. С. Трофименко. – Режим доступа: <http://sci-article.ru/stat.php?i=1408380616>
5. Белкін І. В. Педагогічні умови виконання ділових ігор у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / І. В. Белкін. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=24654>
6. Катеруша О. П. Ділові ігри як засіб пізнавальної діяльності студентів / О. П. Катеруша // Вища школа. – 2009. – № 12. – С. 53–60.
7. Яковлева В. А. Використання інноваційних технологій у процесі вивчення соціально-економічної географії світу Вісник Національного університету оборони України: зб. наук. праць. – К.: НУОУ, 2012. Вип. 4(28) – С. 125–128.
8. Інновації у сучасних методиках викладання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bo0k.net/index.php?bid=85_27&chapter=1&p=achapter
9. Полякова Т. Л. Викладання інноваційних та традиційних підходів у викладанні [Електронний ресурс] / Т. Л. Полякова. – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/3209/index-85683.html>
10. Ділові ігри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16850303/pedagogika/dilovi_igri
11. Метод «шести капелюхів мислення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vsi.com.ua/metod-shestikapeljuhiv-mislennja-edvarda-de-bono/>.

Яковлева В.А.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

ПРИМЕНЕНИЕ ДЕЛОВЫХ ИГР В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ У БУДУЩИХ БАКАЛАВРОВ СОЦИАЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ

Аннотация

В статье теоретически обосновано использование деловых игр в процессе изучения дисциплины «Методика обучения социально-педагогических дисциплин», выделены этапы конструирования деловой игры, рассмотрены деловые игры по определенным признакам, подается классификация социально-педагогических технологий и реализация психолого-педагогических принципов деловых игр.

Ключевые слова: деловая игра, педагогические технологии, социальный педагог, мотивация, интерес, модель имитации.

Yakovleva V.A.

National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine

THE USE OF BUSINESS GAMES IN THE EMPLOYMENT PROCESS IN THE FUTURE BACHELORS OF SOCIAL PEDAGOGY

Summary

The article substantiates the theoretical substantiation of the use of business games in the process of studying the discipline «Methodology of teaching social and pedagogical disciplines», the stages of designing the business game are selected, the division of business games on certain grounds is considered, the classification of social and pedagogical technologies and the implementation of the psychological and pedagogical principles of business games are presented.

Keywords: business game, pedagogical technologies, social pedagogue, motivation, interest, model of imitation.